

פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר עָלָיו הַשְּׁלוֹם לְהַתְגַּבֵּר עַל

מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית:

אֲכֵן תִּנְאִי זֶה הוּא בְּכָלֵל הַתְּנָאִים שֶׁהִתְנָה

ה' עַל כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית לְהִיזוֹת

כְּפּוֹפִים לַתּוֹרָה וְעַמְלִיָּה וְלַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר

יִגְזְרוּ עֲלֵיהֶם וּמְמַשְׁלָתָם עֲלֵיהֶם כְּמַמְשַׁלַּת

הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, וְלִזְה תִּמְצָא כְּמוֹ כֵּן

בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ וּבְכּוֹכָבִים וּבְשֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ

שֶׁלְטוֹ עֲלֵיהֶם הַצְּדִיקִים יְחִידִים וְאֵין צְרִיךְ

לִזְמַר מְרַבִּים כְּאֲשֶׁר חִקַּק ה' לָהֶם בְּעַת

הַבְּרִיאָה, וְהוּא סוֹד אוֹמְרוֹ (ישעי' מ"ג) בּוֹרְאָךְ

אֵלָּא תִּנְאִי רֵאשׁוֹן לְכַר. וְצְרִיךְ לְדַעַת אִפְּן
הַתְּנָאִי אִם הִיָּה לְיוֹצְאֵי מְצָרִים אִם כֵּן לְמָה
נִרְעַשׂ בַּפֶּעַם הַזֹּאת כְּמַאֲמָרָם ז"ל (שם)
שֶׁהַתְּרִיס כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאָמַר לוֹ אֵין אֲנִי נִקְרָע
מִפְּנֵיךְ שְׂאֲנִי נִבְרָאתִי בְּיוֹם ג' וְאַתָּה נִבְרָאת
בְּיוֹם שְׁשִׁי וְכו' עַד שֶׁנִּטָּה ה' יְמִינוֹ לְיָמִין
מֹשֶׁה דִּכְתִּיב (ישעי' ס"ג ז.) מוֹלִיךְ לְיָמִין מֹשֶׁה.

וְעוֹד רוֹאֵנִי כִּי לְיַחֲדִי סִגְלָה הִיָּה נִקְרָע
בְּעַל כְּרַחוֹ כְּמַעֲשֵׂה הוֹבָא בְּחֻלִּין (ד"ה) בְּרַבִּי
פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר וְכו' וְאִם לֹא הִתְנָה עִמּוֹ
אֵלָּא לְיוֹצְאֵי מְצָרִים לְכַר מָה כַּחוֹ שֶׁל רַבִּי

אור יקר

076000000

יאיר דהא קא משמע לן, כמה נפיש חיליה
דהוא גברא המסוגל להתרומם לדרגה נשגבה
כזו וראה שם בחי' אגדות למהרש"א שרומז
בדרך נאה את כל המעשה הזה כפסוקים
שבתהלים (סו, ז ז) ממש ושתין ריבוון, דאלו
התם חד זימנא והכא תלתא זמנין. ודילמא
הכא נמי חדא זימנא (אלא מתיירא היה שלא יחזרו
המים וישטפו השנים והיה מדבר עליהם שימתין להם
הנהר. רש"י) [והא דנקט חלוק ל" נמי להאי בלשון חלוקה,
לאו דווקא, אלא ר"ל שיעמוד בחלוקתו ולא יחזור לאחוריו
כל עוד שלא יעברו גם המה. (המג"ה)], אלא כמשה
ושתין ריבוון.

וְהוּא סוֹד אוֹמְרוֹ (בישעי' מג, א) וְעַתָּה כֹּה

אָמַר ה' בְּרֵאךְ יַעֲקֹב. וְאִתָּא בִּילְקוּט

יִשְׁעִיָּה שֵׁם (רמז שטז), וּמְקוֹרוֹ (בוֹיָק"ר פל"ו, ד) ר'

פִּינְחָס בְּשֵׁם ר' רַאוּבֵן אָמַר, אָמַר תְּקַבֵּ"ה לְעוֹלָמוֹ,

עוֹלָמִי מִי בְּרֵאךְ, אָמַר לךְ מִי בְּרֵאךְ, יַעֲקֹב

בְּרֵאךְ, יִשְׂרָאֵל יִצְרָךְ, דְּכַתִּיב בְּרֵאךְ יַעֲקֹב וַיִּצְרָךְ

יִשְׂרָאֵל וְכו' ע"ש.

כְּמַעֲשֵׂה שֶׁהוֹבָא בְּחוֹלִין. (דף ז, ד), דר' פינחס
בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויים.
פגע ב' בגינאי נהרא. א"ל, חלוק לי מימך
ואעבור בך. א"ל, אתה הולך לעשות רצון
קונך ואני הולך לעשות רצון קוני (כל הנחלים
הולכים אל הים (קהלת א, ז) בגזרת המלך. רש"י) אתה,
ספק עושה ספק אי אתה עושה (שמא לא יתנו
לך בפדיון. רש"י) א"ל אם אי אתה חולק גזורני
עליך שלא יעברו בך מים לעולם. חלק ליה.
הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא.
(שנשא חטים לטחנן לצורך חג הפסח, ולאפות מהקמח
מצות מצוה), א"ל, חלוק לי נמי להאי, דבמצוה
עסיק (דכתיב (לעיל יב, לז) ושמרתם את המצות דמתחלת
טחינה והרקדה בעיא שימור לשם מצוה. רש"י) חלק
ליה. הוה ההוא שייעא (סוחר ערבי. רש"י) דלוה
בהדייהו (שנתלווה עמם). א"ל חלוק לי נמי
להאי, דלא לימא כך עושים לבני לוייה (לבני
חבורה שמניחם והולך. בתמיה. רש"י). אמר רב יוסף,
כמה נפיש גברא [לא נקט שמו ר' פינחס בן
הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 182

יֵאִיר וּלְהַמְתִּילָהּ עִמּוֹ רְצָה לְקַנְסוֹ וּפְחַד הַיָּם

מִמֶּנּוּ:

וּמִצְרִים נָסִים וְגו'. פֶּרוּשׁ שֶׁהֵגֵם שֶׁהָיוּ נָסִים מִמֶּנּוּ כִּשְׂרָאוֹהוּ שֶׁשָּׁב לְאִיתָנוּ אַף עַל פִּי כֵן לְקִרְאָתוֹ פֶּרוּשׁ הָיָה הַיָּם בָּא לְהֵם לְמוֹל מְקוֹם שְׁנֵסִים שְׁמָה וּלְכָל מְקוֹם שֶׁהָיוּ נָסִים הָיוּ מוּצָאִים עֲצָמָן שֶׁהוֹלְכִים לְקִרְאָתוֹ, °עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (פְּנִינֵי דְרִיז' ק"י, בַּמְדַּבֵּר רַבָּה פ"ח) בְּבִלְיַעַת קִרְחָ וְעֵדוּתוֹ שֶׁהָיָה פֶּה הָאָרֶץ רִץ אַחֲרֵיהֶם לְמְקוֹם שֶׁיַּעֲמְדוּ שְׁמָה פִּי כָּל הַנְּבָרָאִים עוֹשִׂים רְצוֹן קוֹנֵם בְּזִרְיוֹת וְזִהִירוֹת גְּדוּלָּה, וְשַׁעוֹר הַכְּתוּב פִּי נִתְגַּבֵּר הַיָּם לְאִיתָנוּ פֶּרוּשׁ לְתַקְפוֹ וְנַעֲשֶׂה כַּנֶּזְכָּר:

וַיִּנְעַר ה' פֶּרוּשׁ לְצַד שֵׁישׁ בְּנֵי אָדָם בְּקִיאִין לְשׁוֹט בַּיָּם הֵגֵם שֶׁיְהִיָּה

יַעֲקֹב וְגו' וְאָמְרוּ ז"ל (וַיִּקְרָא רַבָּה פל"ו) שְׂאֵמֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָמוֹ מִי בְּרָאָה מִי יִצְרָה יִשְׂרָאֵל וְהַבֵּל בְּכַח הַתּוֹרָה. °וְצָא וּלְמַד מֵה שֶׁכְּתִבְתִּי בַּפְּסוּק בְּרָאשִׁית. וְהִנֵּה בִּיצִיאַת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עֲדִין לֹא קָבְלוּ הַתּוֹרָה וְאִין גִּזְרְתוּ עַל הַנְּבָרָאִים גִּזְרָה וְלִזָּה לֹא הִסְכִּיחַ הַיָּם לְחַלֵּק לְהֵם וְשָׁעַן לְמֹשֶׁה אֶתְהָ גְבִרְאֵת בְּשֵׁשִׁי וְאֵנִי בְּגו' זֶה רָמַז פִּי אֵינּוּ בֵּין תּוֹרָה שְׂאֵם הָיָה בֵּין תּוֹרָה הֵנָּה הוּא קוֹדֵם לוֹ °כִּי הַתּוֹרָה קְדָמָה לְעוֹלָם כָּלוּ, וְלִזָּה נִתְחַכֵּם ה' וְהוֹלִיךְ יָמֵינוּ לִימֵין מֹשֶׁה פֶּרוּשׁ הִרְאָהוּ כִּי הוּא בֵּין תּוֹרָה הַמְתִּיחַס לָהּ יָמִין דְּכְתִיב (דְּבָרִים ל"ג ב') מִיָּמֵינוּ וְגו' וְכִשְׂרָאוֹהוּ תַּכְּף וּמִיד נִקְרַע פְּתַנְאֵי הִרְאִישׁוֹן, וְלִזָּה כָּל צְדִיק וְצְדִיק שֶׁיַּעֲמֵד אַחַר קְבֵלַת הַתּוֹרָה יִכְיָא בְּיָדוֹ שֶׁטֶר חוֹב א' לְכַפּוֹ לְחַלֵּק לְפָנָיו, וְתִמְצָא שְׁכֶשְׁלֵא רְצָה לְחַלֵּק לְרַבֵּי פְנִחַס בֵּין

אור יקר

יא.ו) בקרב כל ישראל. א"ר נתמיה, והרי כתיב ותפתח הארץ את פיה, א"ל והיאך אתה מקיים בקרב כל ישראל אלא שנעשית הארץ כמשפך, וכל היכן שהיה אחד מהם היה מתגלגל ויורד ובא עמו. נמצאת מקיים בקרב כל ישראל ומקיים ותפתח הארץ את פיה.

וינער ה' פ"י. דקדק תיבת וינער, ופ"י שהיא מלשון מנערין הבגד מהאבק, ואף כאן בטל מהם הכח כו' [וע"י באבות דר' נתן (ספ"ג) ר' אלעזר ור' שמעון אומרים מים העליונים והתחתונים היו מנערים את המצריים שנאמר וינער ה' את מצרים בתוך הים].

וצא ולמד מש"כ. עיין היטב באור החיים ריש פרשת בראשית, (אות ה').

כי התורה קדמה לעולם. [עיין מדרש שוחר טוב (פר' צ. יב) פסחים (נד.) אז טרם נמתחו פתיחה לסליחות לצום גדליה, לרש"י ז"ל].

ומצרים נסים לקראתו. פ"י, דהוה קשיא ליה דהוה ליה למימר ומצרים נסים ממנו.

על דרך אומרים ז"ל בבליעת קרח. במדרש במדבר רבה (פ"ח, יג) על הפסוק (במדבר טז, לב) ותפתח הארץ את פיה. א"ר יהודה, באותה שעה נפתחו לארץ פיפיות הרבה, שנאמר (דברים

התנה הקב"ה בראשית הבריאה, ועל כן נקל
 מאד לרבי פנחס בן יאיר לגזור על הנהר
 שתבקע [מולין ז.], ומכ"ש לאליהו הנביא לבקוע
 הירדן, וכן לרבי חנינא בן דוסא שיאמר
 לחומץ וידליק [מעניי כ"ה]. ורבות כהנה אפילו
 לדורות האחרונים. ומשום כי כן התנה הקב"ה
 עם מעשי בראשית ע"כ מרומז והחתיים זה
 הענין בסוף התורה ותחילתה, וכתוב בסוף
 התורה לכל האותות והמופתים אשר עשה
 משה לעיני כל ישראל, כל אלו האותות,
 בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ,
 כן ה' התנאי מיד בשעת בריאותם. (דרשות נ"ו:
 ד"ה אשריך, ושם נ"ח ד"ה ולא)

בראשית ברא אלקים. כתבו התוספי בפ"ק
 דמגילה [דף ט. ד"ה אלקים] דהי' ראוי
 להתחיל התורה בשמו של הקב"ה ומשום כן
 שינו לתלמי המלך וכתבו אלקים ברא בראשית
 ע"ש. אבל באמת גם כמו שכתוב לפנינו
 בראשית ברא אלקים ג"כ מרומז שמו של
 הקב"ה כי ר"ת של לעיני כל ישראל שכתוב
 בסוף התורה עם ר"ת של בראשית ברא
 אלקים שכתוב בתחילת התורה גמטריא
 אדנ"י, הרי מרומז שמו של הקב"ה ומסולק
 תמיהת תלמי המלך, אלא שהעכ"ם לא
 מאמינים בניעוץ סופו בתחלתו לכן הוצרכו
 לשנות אבל להמאמינים יונעם. (דרשות נ"ט: ד"ה
 לעיני אות ל' ושם אות כ"ח)

בראשית ברא אלקים. פרש"י דהיה צריך
 לומר בראשית כל ברא אלקים
 ומצינו מקראות חסרים כיוצא בו ע"ש
 וברמב"ן. ויל"ד מ"ט התחיל התורה בתיבה
 חסירה. וי"ל עפ"י מה שאמרו חז"ל [מולין ז"ל]:
 חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי
 השרת שישראל מזכירין את השם אחר שתי
 תיבות שנאמר שמע ישראל ה' וגו' ומלאכי
 השרת אין מזכירין את השם אלא לאחר ג'

התורה היא בראשית, ואמצעה היא דרש,
 וסופה היא ישראל, כאלו כתיב בראשית דרש
 ישראל, ע"ד דאחז"ל [ילקוט עקב רמו מס"ס ועין
 מעניי ז.]. הקב"ה דורש תחלה צרכי ארץ ישראל
 ואח"כ כל העולם כולו, וסמכו אקרא [דנניס י"א
 י"ג] ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה מראשית,
 וכן בפייט [נמפלג גסס] את דרושה מראש.
 (דרשות ס. אות ל"ו)

בראשית. כתב הרמ"ע [מלך ז' פרק כ"ד]
 דמראש השנה עד שעה שישית
 דליל הושענה רבה יש תפ"ו שעות ואז גמר
 המחילה, והסימן לזה הוא מש"כ [מהלס ק"ג]
 הללוהו בתו"ף ומחול, שלסוף תפ"ו שעות
 תשתלם המחילה ע"ש. ונראה דלכן מתחלת
 התורה בבי"ת ומסיימת בלמ"ד כילמ"ד בי"ת
 גמטרי' תפ"ו לרמז על התשובה. (דרשות ס: ד"ה
 לעיני)

בראשית. בראשית גימטרי' תרי"ג ש'. כי
 כל מצוה מכונה שי"ן ע"ד
 שכתב בעל הטורים [דנניס כ"ה י'] ש"ם י'הוה
 נ'קרא ר"ת שי"ן. וחז"ל [מנמוס ל"ה]: פרשוהו
 אתפילין שבראש מפני דכתיב שם וראו כל
 עמי הארץ, והתפילין שבראש נראין לכל עמי
 הארץ, אבל באמת כל מצוה ומצוה הוא ש"ם
 י'הוה נ'קרא, וזהו בראשי"ת, תרי"ג ש', כי יש
 תרי"ג מצות בתורה. (דרשות ס. ד"ה בראשית אות
 מ"ב ותו"מ ג' ד"ה בראשית ב')

בראשית ברא אלקים את השמים ואת

הארץ. ידוע כי בראשית בריית

העולם התנה הקב"ה עם כל הטבעיים שתהי'

משועבדים לתורה ושומריה [עין ז"ר פלגה ה']

וילקוט שמות רמו ל"ז], וזהו האותות והמופתים

שיש בעולם, שבאים צדיקים וגוזרים על אש

שלא ישרוף, ועל השמש שיעמוד, ועל המים

שיבקע וכדומה. ואין בזה שום פלא כי כן